

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА ПРОБАЦІЇ ЛАТВІЇ: ГОЛОВНІ ФУНКЦІЇ

Лисодєд Олександр Володимирович
кандидат юридичних наук, доцент, де-
кан вечірнього факультету Національ-
ного юридичного університету іме-
ні Ярослава Мудрого

Латвія – друга, після Естонії¹, пострадянська країна, яка запровадила у національне законодавство інститут пробації. Відповідна служба у Латвії була створена згідно з Законом Латвії «Про Державну службу пробації» [1], який був прийнятий Сеймом Латвії 18 грудня 2003 р. і набрав чинності з 1 січня 2004 р.

За своїм статусом на сьогодні Державна служба пробації Латвії – це установа прямого управління, діяльність якої координується Міністерством юстиції Латвії і яка здійснює державну політику у сфері громадської безпеки, а саме відносно виконання кримінального покарання у виді примусових робіт і примусового заходу – громадських робіт, а також нагляду за клієнтами служби пробації і корекції їх соціальної поведінки.

Державна служба пробації Латвії відповідно до ст. 6 вищевказаного закону виконує дев'ять головних функцій:

1. *Надання звіту про оцінку клієнта пробації.* Такий звіт надається за вимогою суду або прокурора стосовно обвинуваченого у кримінально-

¹ Пробація в Естонії була запроваджена у 1998 р., у 2007 – у Грузії, у 2008 – у Молдові, у 2012 р. – в Казахстані, Литві, у 2016 р. – у Вірменії, у 2017 р. – в Азербайджані. у 2019 р. – у Киргизстані, Узбекистані.

му процесі або за вимогою адміністрації тюрми стосовно засудженого, який подав клопотання про умовно-дострокове звільнення і являє собою узагальнену інформацію щодо ризику повторного вчинення особою злочину та висновок про те, що буде сприяти або перешкоджати інтеграції такої особи у суспільство.

Відповідно до Положення, затвердженого постановою Кабінету міністрів Латвії від 5 квітня 2011 р. №271 [2], у звіті надається інформація щодо статусу клієнта пробації і потерпілого, роботодавця клієнта та інших зацікавлених осіб, наводяться дані щодо поточних умов, які характеризують сімейне життя і соціальне становище клієнта пробації, його освіти, історії зайнятості, доходів, хоббі, відпочинку, друзів, знайомих, поведінки, емоційної стабільності, вживання наркотиків, психотропних та токсичних речовин, залежності від азартних ігор та інших подібних новітніх технологій, наявності попередніх судимостей та оцінка цих обставин на ймовірність вчинення нового злочину.

Якщо звіт запитує адміністрація тюрми, то звіт повинен містити також інформацію про ймовірне майбутнє місце проживання клієнта пробації після звільнення та законні підстави для його постійного проживання у цьому місці; оцінку впливу на поведінку клієнта пробації перебування у вказаному місці проживання; можливість безпечного, безпроблемного та повного розміщення у ньому пристроїв електронного нагляду та згуду інших осіб, які перебувають у цьому місці проживання, на контроль місцезнаходження клієнта; наявність постійного підключення до електрики та постійного покриття мобільним зв'язком; наявність у місці проживання адекватних умов життя для задоволення клієнтом пробації необхідних фізіологічних потреб без залишення зони контролю електронного обладнання; плани клієнта пробації на майбутнє, освіту, працевлаштування, дозвілля; дані про фізичне і психічне здоров'я, зловживання алкоголем, наркотичними, психотропними та токсичними речовинами; наявність попередніх судимостей і відношення до них та про інші обставини, які можуть сприяти ймовірності вчинення нового злочину або, навпаки, сприятимуть його інтеграції у суспільство без нових злочинів.

2. Розробка програм пробації та реалізація ліцензійних програм. У Законі вказано, що програма пробації – це комплекс заходів, направлених на сприяння інтеграції клієнта пробації у суспільство, і інструмент корекції соціальної поведінки. Програми пробації ліцензуються відповідно до постанови Кабінету міністрів Латвії від 18 лютого 2008 р. №105 [3] комісією по ліцензуванню, яка створюється Міністерством юстиції. Ліцензія видається на трирічний строк.

У Латвії Державна служба пробації реалізує два види програм пробації – програми корекції соціальної поведінки (6 програм) і програми соціальної реабілітації (2 програми). Програми корекції соціальної поведінки направлені на виправлення соціальної поведінки особи: зміну образу думок, переконань, поглядів, розвиток соціально значущих навичок для досягнення клієнтами пробації стійкої самокерованої правослухняної поведінки. Так, програма корекції «EQUIP» застосовується до неповнолітніх і направлена на відмову від протиправної і асоціальної поведінки; програма корекції «Формування позитивних відносин» направлена на формування у клієнтів програми навичок запобігання конфліктних ситуацій, шанобливого відношення до членів суспільства; програма корекції «Запобігання насильству» покликана усунути погляди, звички, потреби, які призводять до агресивної поведінки у суспільстві і сім'ї; програма «Менеджмент вживання засобів» направлена на зниження ризику неправомірної поведінки у випадках наявності у клієнтів наркотичної чи іншої залежності; програма корекції «Мотивація до змін» має за мету спонукати клієнтів до соціально позитивних змін (моральних, емоціональних, пізнавальних, особистістних) у своєму житті.

Програми соціальної реабілітації мають на меті формування необхідних вмій і розвиток конкретних соціально корисних навичок клієнта пробації шляхом домовленості з ним про необхідність виконання певних щоденних дій для засвоєння правомірної поведінки і подальшу інтеграцію у суспільство. Так, програма «Школа життя – 2» спрямована на підготовку засудженого до звільнення, програма «Просто про складне» направлена на розвиток індивідуальних навичок для вирішення проблем, з якими клієнт пробації може зіткнутися після звільнення: пошук місця проживання, роботи, отримання інформації про вакансії, надання допомоги у підготовці резюме, проходження співбесіди тощо.

3. Виконання кримінального покарання у виді примусових робіт. Примусові роботи, відповідно до ст. 40 Кримінального закону Латвії (далі – КЗ Латвії) [4], полягають у примусовому залученні засудженого до суспільно необхідних робіт у вільний від основної роботи чи навчання час без винагороди і виконуються за місцем проживання. Примусові роботи у якості основного покарання встановлюються на строк від сорока до двохсот вісімдесяти годин. Примусові роботи у якості додаткового покарання на строк від сорока до ста годин можуть призначатися умовно засудженим особам. Примусові роботи не призначаються непрацездатним особам.

Згідно ст. 136 Кодексу Латвії про виконання покарань (далі – КВП Латвії) [5] на примусових роботах засуджений може бути зайнятий не більше двох годин у робочі дні, а з його згоди – не більше чотирьох годин у вільний від основної роботи чи навчання час і не більше восьми годин у вихідні дні та святкові дні. Якщо засуджений не працює і не вчиться, він може бути зайнятий до восьми годин на день. Засуджені, залучені до виконання примусових робіт, повинні відпрацювати не менше 12 годин на тиждень, якщо орган пробації може забезпечити їх повну зайнятість.

Виконання покарання у виді примусових робіт здійснює територіальний структурний підрозділ Державної служби пробації, на території якого знаходиться заявлене місце проживання клієнта пробації, відповідно до Порядку, затвердженого постановою Кабінету міністрів Латвії від 9 лютого 2010 р. № 119 [6].

Структурний підрозділ Державної служби пробації організовує виконання покарання у виді примусових робіт у відповідності до законодавства про працю та охорону праці на підставі укладених з роботодавцями договорів. Роботодавцями можуть виступати як державні чи муніципальні підприємства, установи та організації, так і приватні компанії, асоціації, фонди, у тому числі і релігійні організації.

4. *Виконання примусового заходу виховного характеру – громадські роботи.* 31 жовтня 2002 р. Сейм Латвії прийняв Закон «Про застосування до дітей примусових заходів виховного характеру» [7], яким було передбачено введення нового примусового заходу виховного характеру – громадські роботи, виконання яких покладено на Державну службу пробації.

Відповідно до ст. 11 цього Закону громадські роботи – це роботи, які дитина виконує безоплатно у районі свого місця проживання поза своєю основною роботою чи навчанням замість притягнення її до кримінальної або адміністративної відповідальності за вчинення злочину або правопорушення. Дитина може бути зобов'язана виконувати громадські роботи від 10 до 40 годин відповідно до Порядку, затвердженого постановою Кабінету міністрів Латвії від 3 серпня 2010 р. № 711 [8].

Громадські роботи не є кримінальним покаранням, вони полягають у виконанні некваліфікованої роботи на користь суспільства і їх виконання подібне до виконання кримінального покарання у виді примусових робіт, але з певними обмеженнями, які пов'язані з віком дитини.

5. *Організація та проведення процесу посередництва у кримінальних провадженнях та у справах щодо застосування примусових заходів виховного характеру до дітей.* Відповідно до ст. 97 Кримінально-про-

цесуального закону Латвії [9] на всіх стадіях кримінального процесу потерпілий може примиритися з особою, яка заподіяла йому шкоду. Особа, яка здійснює кримінальне провадження, у разі встановлення факту можливості досягнення у процесі мирової угоди, інформує про це Державну службу пробації, яка забезпечує, щоб потерпілий та особа, яка вчинила злочин, мали можливість добровільно прийняти участь в процедурі примирення з метою зменшення шкоди, завданої злочинцем (ст. 381 Кримінально-процесуального закону Латвії).

До процедури примирення Державна служба пробації залучає як своїх співробітників, так і волонтерів, які мають достатній рівень знань та навичок щодо проведення процесу примирення та відповідний сертифікат на такий вид діяльності, отриманий відповідно до Порядку організації навчання та сертифікації волонтерів, затверджених постановою Кабінету міністрів Латвії від 19 липня 2018 р. № 346 [10].

Також, відповідно до ст. 20 Закону Латвії «Про застосування до дітей примусових заходів виховного характеру», якщо дитина вчинила злочин, то посередник від Державної служби пробації може сприяти примиренню і врегулюванню спірних питань дитини з потерпілим або його представником.

Державна служба пробації Латвії виконує також ще чотири наглядові функції:

1) нагляд за умовно звільненими від кримінальної відповідальності з іспитовим строком;

2) нагляд за умовно засудженими з іспитовим строком;

3) нагляд за умовно-достроково звільненими від покарання;

4) виконання додаткового покарання – нагляд пробації.

Нагляд за засудженими здійснюється згідно з Порядком, затвердженим постановою Кабінету міністрів Латвії від 24 лютого 2015 р. № 107 [11], відповідно до плану нагляду, який готується посадовою особою Державної служби пробації. До складання плану нагляду може залучатися і засуджений. План нагляду повинен містити перелік обов'язків, які покладатимуться на засудженого і на Державну службу пробації, індивідуальні потреби і можливості засудженого, цільові покаказники, встановлені на період нагляду, і заходи, які необхідно здійснити для досягнення цілей, поставлених на період нагляду, інтенсивність заходів нагляду, граничні терміни вжиття заходів тощо. Одна копія плану нагляду повинна бути надана засудженому, а друга долучається до особової справи.

Певні особливості має нагляд за умовно-достроково звільненими від покарання. Для осіб, які претендують на умовно-дострокове звільнення

від покарання, законодавство Латвії передбачає можливість встановлення як звичайного, так і електронного нагляду (з 2015 р.).

За загальним правилом, з урахуванням особистості і поведінки засудженого під час відбування покарання умовно-дострокове звільнення від покарання може бути застосовано, якщо: 1) засуджений досяг певного результату ресоціалізації; 2) засуджений в межах можливостей добровільно відшкодував заподіяну злочином шкоду; 3) засуджений після звільнення має можливість законним шляхом отримувати кошти для існування; 4) минув встановлений законом строк після застосування стягнення за порушення режиму відбування покарання і засуджений не притягнутий до відповідальності за адміністративне правопорушення; 5) засуджений вирішує і готовий у подальшому вирішувати свої психологічні проблеми; 6) засуджений погодився лікуватися від залежності від алкоголю, наркотичних, психотропних чи токсичних речовин в разі вчинення ним злочинного діяння внаслідок залежності від алкоголю, наркотичних, психотропних чи токсичних речовин (ч. 2 ст. 61 КЗ Латвії).

За таких обставин, умовно-дострокове звільнення може бути застосоване, якщо засуджений фактично відбув: 1) не менше половини строку покарання за вчинений нетяжкий злочин; 2) не менше двох третин строку покарання, якщо він засуджений за тяжкий злочин, а також якщо він раніше був засуджений до позбавлення волі за умисний злочин і судимість за цей злочин не знята і не погашена; 3) не менше трьох чвертей строку покарання, якщо він засуджений за особливо тяжкий злочин, а також якщо він раніше звільнявся умовно-достроково і знову вчинив умисний злочин протягом невідбутої частини покарання; 4) двадцять п'ять років покарання у виді позбавлення волі, якщо він засуджений до довічного позбавлення волі (ч. 3 ст. 61 КЗ Латвії).

Електронний же нагляд при умовно-достроковому звільненні засудженого від покарання полягає в інтенсивному контролі за ним шляхом обмеження його вільного переміщення за допомогою прикріплення до тіла електронного пристрою, що дозволяє контролювати його перебування в певному місці і в певний час.

Застосування електронного нагляду можливе за дотримання певних додаткових умов: 1) засуджений згоден на електронний нагляд; 2) здійснення електронного нагляду можливе за місцем проживання засудженого; 3) застосування електронного нагляду буде сприяти включенню засудженого у суспільство (ч. 2¹ ст. 61 КЗ Латвії).

Електронний нагляд встановлюється судом на строк від одного до дванадцяти місяців. При цьому, умовно-дострокове звільнення з електронним наглядом може бути застосоване, якщо засуджений фактично

відбув значно менші строки покарання, а саме: 1) не менше однієї третини строку покарання за вчинений нетяжкий злочин; 2) не менше половини строку покарання, якщо він засуджений за тяжкий злочин, а також якщо він раніше був засуджений до позбавлення волі за умисний злочин і судимість за цей злочин не знята і не погашена; 3) не менше двох третин строку покарання, якщо він засуджений за особливо тяжкий злочин, а також якщо він раніше звільнявся умовно-достроково і знову вчинив умисний злочин протягом невідбутої частини покарання; 4) не менше двадцяти чотирьох років покарання у виді позбавлення волі, якщо він засуджений до довічного позбавлення волі (ч. 3¹ ст. 61 КЗ Латвії).

Початком строку електронного нагляду є день, коли електронний пристрій прикріплюється до тіла засудженого (ст. 61¹ КЗ Латвії).

Після закінчення встановленого судом терміну електронного нагляду, подальший нагляд за засудженим здійснюється відповідно до положень про умовно-дострокове звільнення від покарання, якщо у засудженого не закінчився строк невідбутої частини покарання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Valsts probācijas dienesta likums. URL: <http://likumi.lv/doc.php?id=82551>.
2. Noteikumi par izvērtēšanas ziņojumā iekļaujāmās informācijas apjomu un tā sastādīšanas un sniegšanas kārtību. URL: <https://likumi.lv/doc.php?id=228928>.
3. Kārtība, kādā licencē un īsteno probācijas programmas. URL: <https://likumi.lv/doc.php?id=228928>.
4. Krimināllikums. URL: <https://likumi.lv/ta/id/88966-kriminallikums>.
5. Latvijas Sodū izpildes kodekss. URL: <https://likumi.lv/ta/id/90218-latvijas-sodu-izpildes-kodekss>.
6. Kārtība, kādā Valsts probācijas dienests organizē kriminālsoda – piespiedu darbs – izpildi. URL: <https://likumi.lv/ta/id/205060>.
7. Par audziņoša rakstura piespiedu līdzekļu piemērošanu bērniem. URL: <https://likumi.lv/ta/id/68489>.
8. Kārtība, kādā Valsts probācijas dienests organizē audziņoša rakstura piespiedu līdzekļa – sabiedriskais darbs – izpildi. URL: <https://likumi.lv/ta/id/214606>.
9. Kriminālprocesa likums. URL: <https://likumi.lv/ta/id/107820>.
10. Kārtība, kādā apmāca un sertificē brīvprātīgā darba veicējus izlīguma procesa organizēšanai un vadīšanai. URL: <https://likumi.lv/ta/id/300143>.
11. Kārtība, kādā Valsts probācijas dienests uzrauga nosacīti notiesātās, nosacīti pirms termiņa no soda izciešanas atbrīvotās, nosacīti no kriminālatbildības atbrīvotās personas un personas, kurām piemērots papildsods – probācijas uzraudzība. URL: <https://likumi.lv/ta/id/272547>.

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ
НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМ
ЗЛОЧИННОСТІ ІМЕНІ АКАДЕМІКА В. В. СТАШИСА

ВСТАНОВЛЕННЯ ПОЗИТИВНИХ ВЗАЄМИН ІЗ ПРАВОПОРУШНИКОМ ЯК ПРИНЦИП ПРОБАЦІЇ

Матеріали науково-практичного
онлайн-«круглого столу»

(м. Харків, 18 грудня 2020 р.)

Харків
«Право»
2021

УДК 343.91-053.6(477)

B85

*Рекомендовано до друку та поширення через мережу Інтернет
вченою радою Науково-дослідного інституту вивчення проблем
злочинності імені академіка В. В. Сташиса
Національної академії правових наук України
(постанова №8/3 від 22 січня 2021 року)*

Відповідальні за випуск:
кандидат юридичних наук *С. С. Шрамко*,
кандидат юридичних наук *О. В. Гальцова*

Відповідальність за достовірність даних несуть автори публікацій

Встановлення позитивних взаємин із правопорушником як
B85 принцип пробації : матеріали наук.-практ. онлайн-«круглого столу»
(м. Харків, 18 груд. 2020 р.). – Харків : Право, 2021. – 86 с.

ISBN 978-966-998-174-5

ISBN 978-966-998-174-5

© Науково-дослідний інститут вивчення проблем
злочинності імені академіка В. В. Сташиса
НАПрН України, 2021

© Оформлення. Видавництво «Право», 2021